

ELS “IUDEI CAMPI ROTUNDI”, O LA HISTÒRIA D’UNA PETITA COMUNITAT JUEVA ALS PIRINEUS

Sílvia Planas i Marcé

Historiadora i directora de l’Institut d’Estudis Nahmànides
del Patronat Municipal Call de Girona

Les comunitats jueves formen part indiscutible de la història medieval de Catalunya. Entre els segles XI i XV, les trobem ubicades quasi arreu, escampades per pràcticament tot el territori català. Més grans o més petites són un element que s’ha de tenir en compte en l’estudi de la configuració del teixit històric, social, econòmic i humà del Principat.

El fet, però, és que les comunitats jueves s’estableixen i dibuixen la seva trajectòria històrica en nuclis urbans de certa importància, en localitats properes a les costes, en zones que són cruïlla de rutes de comerç, o properes a les vies de comunicació del país. Així, és als Pirineus on la història jueva hi té menys incidència, en els indrets rurals, aïllats, allunyats dels grans centres de comerç i d’activitat econòmica, i per tant, quasi antagonics al que es pressuposa com a “indret idoni” per al desenvolupament de la vida jueva.

D’altra banda, pel que fa al Comtat de Besalú, la història jueva hi té una gran importància: la capital del comtat, la vila de Besalú, compta des del segle XIII amb una important aljama o comunitat jueva, que amb una intensa activitat científica, cultural i comercial, i amb uns espais urbanístics i arquitectònics propis (carrer, sinagoga i bany ritual) protagonitza un capítol rellevant de la història dels jueus a Catalunya.

A la vila de Camprodon, i quasi com una excepció en territori pirinenc, hi neix i s’hi desenvolupa la que fou la segona comunitat jueva més rellevant del comtat de Besalú. De fet, s’han documentat jueus vivint en algun altre nucli de la zona, però exceptuant Ripoll, no podem pas parlar de veritables nuclis jueus, sinó de petits grups humans de religió i condició jueva que, itinerants, s’estableixen per diverses raons, però bàsicament l’econòmica, i sempre per períodes limitats de temps, sovint en dies de fira o mercat, a localitats pirinenques: alguns jueus documentats a Mataplana i Gombren, un o dos a Sant Joan de les Abadesses, potser algun a la Vall de Ribes, etc.

La de Camprodon és fins al moment l’única comunitat jueva de l’espai pirinenc del comtat de Besalú que, per les seves dimensions, activitat i característiques, és factible de ser estudiada i historiada. La seva història, que s’enregistra en alguns pocs documents de l’arxiu municipal, i sobretot en els arxius de Vic, Olot, Girona i el de la Corona d’Aragó, comença amb la crida de l’Infant Martí a establir-se a la Vila, fet del qual, assegura l’Infant, Camprodon en sortirà beneficiat: *“sien els jueus animats poblarse en Vila de Campredon, dels quals sabets quel dit senyor comte Marti aconseguetz*

profit per moltes rahons". Els primers noms propis de jueus de Camprodon són els de dos germans, David i Jacob, que el 1273 obtenen llicència de Jaume I. El document els anomena "*iudei bisulduni habitatoribus campi rotundi*", és a dir, jueus que pertanyen a la comunitat, o aljama, de Besalú, però que, en aquest moment, són habitants de Camprodon.

A Camprodon mai no hi hagué "*aljama*", comunitat organitzada, estructurada segons la llei jueva, que funcionava a ritme quasi autònom, independent del règim municipal, i que es regeix pels privilegis reials i per les lleis internes de la comunitat. Els jueus de Camprodon són sempre membres de l'aljama de Besalú o de Girona, i en alguns casos, menys, de la de Perpinyà. Per això se'ls designa com a "*iudei habitatoris campi rotundi*". Perquè aquí hi viuen, però estan adscrits a altres comunitats. Això implica moltes coses: per exemple, que tots els assumptes relacionats amb la seva llei, judicis, festivitats, i fins i tot pràctiques alimentàries i dietètiques (molt estrictes en la vida d'un jueu), tinguin com a referència la comunitat de Besalú o Girona.

El nombre de jueus habitants de Camprodon entre els anys 1273 i el 1420 és de quasi 70 persones. Alguns dels seus noms són: (homes) *Abraham Cohen, Abraham Ainí, Alí Bonafós, Bellshom Caravita, Bonafós Alí, Bonjudà Astruc, Bonjudà de Besalú, Bonjudà Vidal de Blanes, David, Isaaq Mahir, Jacob, Maimó de Piera, Mossé Abraham des Portal, Mossé Cohen, Salomó Baró, Salomó Baró, Samuel Bonsenyor, Verzelay de Cabanes, Vital Samuel, Vidal Maimó*, (dones) *Clara, Bonafília, Flora, Maimoma, Sara, Vitala* [Grau i Montserrat, *La Juderia de Besalú*, 1998].

Pel que fa a la seva activitat i professió, destaquen els prestamistes, com Vertzelai de Cabanes el 1348, Samuel Bonsenyó el 1364 i Vidal Maimó el 1362; i els metges, com mestre Mossé Abraham des Portal, i mestre Bonjudà de Besalú.

És important estudiar detingudament la topografia urbana de la vila per a ubicar el lloc d'hàbitat jueu al llarg dels segles XIII, XIV i XV. Pel que sembla a Camprodon mai no hi va haver un call o barri jueu com en altres localitats més grans, però sí que hi havia un indret on es concentrava la "vida jueva", un o dos carrers amb cases més grans o més petites, habitades per gent que feia una vida diferent, seguint la llei de Moisès. També és clar que a Camprodon els jueus hi varen tenir una sinagoga, per reunir-se, estudiar, pregar i celebrar els seus rituals religiosos: un document del 1371 esmenta la "schola o sinagoga de Campredo", i la Torà o llibre de la llei, l'armari per a guardar-lo i els seients pels fidels.

Hi ha encara molt camí per recórrer, si volem fer una bona història dels jueus de Camprodon. Caldrà analitzar detingudament els documents, interpretar-los degudament a la llum d'altres documents referents a altres jueus dels entorns, estudiar i entendre què va significar per a la vila l'existència d'una comunitat jueva activa, i què va significar, el fet de ser jueu i viure a Camprodon en els temps medievals.

Aquesta comunicació és una aportació a l'estudi de la vida i de la història d'aquells i aquelles que, també, i des de la seva cultura de la diferència, varen ser protagonistes d'una part de la història del nostre poble.